

Investigating the role and position of intellectual property rights in the international legal system

Abstract

The great mission of international law is ultimately to establish world order, peace and security, which is one of the most fundamental concerns of humanity today. Intellectual property law is also a bridge between international law and private law, it has the protection of international law and is currently one of the most important issues of the present age due to its unlimited application; Its importance becomes even more apparent when it breaks down geographical borders in the international arena, leads to growth, brings scientific advances to countries, and exhibits its effects from one country to another. But what is the role and place of intellectual property rights with such wide dimensions on the most important goal and mission of the international legal system, which is the realization of world order, peace and security? In this study, by examining the position of intellectual property rights in the international legal system, it was concluded that in addition to its positive effects on the fulfillment of international obligations, intellectual property rights also have negative effects on these obligations and in some cases lead to violations of international obligations. And endangers world peace and security. The production, invention, use and proliferation of weapons of mass destruction by intellectual property rights holders, the monopoly on the production of drugs, medical equipment, vaccines and sanctions for other countries are examples of violations of world peace and security that unfortunately in international intellectual property regulations There is no enforcement to prevent these cases, but sometimes it has left the way open for such violations. International law does not guarantee the serious implementation of violations of world peace and security by the owners of these rights.

Keywords: Intellectual Property Law, International Law, International Commitments, Global Peace and Security

بررسی نقش و جایگاه حقوق مالکیت فکری در نظام حقوق بین الملل عمومی

پژمان میرکریمی^۱

سیدباقر میرعباسی^۲

مریم مرادی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۱

چکیده

رسالت عظیم حقوق بین الملل در غایت، استقرار نظم، صلح و امنیت جهانی است که امروزه یکی از اساسی ترین نگرانی های بشریت به شمار می رود. حقوق مالکیت فکری نیز پلی میان حقوق بین الملل و حقوق خصوصی است، خود از حمایت های قوانین بین المللی برخوردار است و هم اکنون به جهت کاربرد بی حد و مرز آن از مهم ترین مسائل عصر حاضر به شمار می رود؛ اهمیت آن زمانی بیشتر مبرهن می گردد که در عرصه بین الملل مرزهای جغرافیایی را شکسته موجبات رشد، پیشرفت های علمی را برای کشورها به ارمغان می آورد و اثر خود را از کشوری به کشور دیگر به نمایش می گذارد. اما حقوق مالکیت فکری با چنین ابعاد گسترده ای چه نقش و جایگاهی بر مهم ترین غایت و مأموریت نظام حقوق بین الملل یعنی تحقق نظم، صلح و امنیت جهانی دارد؟ در این پژوهش با بررسی جایگاه حقوق مالکیت فکری در نظام حقوق بین الملل این مهم منتج گردید که حقوق مالکیت فکری در کنار آثار مثبت خود بر ایفای تعهدات بین المللی، آثار منفی نیز بر این تعهدات داشته و در برخی از مصادیق آثار خود منجر به نقض تعهدات بین المللی می گردد و صلح و امنیت جهانی را به خطر می افکند. تولید، اختراع، استفاده و گسترش سلاح های کشتار جمعی توسط مالکان حقوق مالکیت فکری، اختصاص انحصاری تولید دارو، تجهیزات پزشکی، واکسن و تحریم آن برای کشورهای دیگر، نمونه هایی از نقض صلح و امنیت جهانی است که متأسفانه در مقررات بین المللی مالکیت فکری نه تنها ضمانت اجرایی برای بازدارندگی از این موارد وجود ندارد، بلکه بعضاً راه چنین اقدامات نقضی را باز گذاشته است.

کلمات کلیدی: حقوق مالکیت فکری، حقوق بین الملل، تعهدات بین المللی، صلح و امنیت جهانی

^۱pmk.zarasvand@gmail.com

^۲mirabbasi@ut.ac.ir

^۳maryam.moradi@iauqeshm.ac.ir

یکی از موضوعات حیاتی جهان امروز که باعث نگرانی و آشوب بشریت در قرن بیست و یکم شده است، نقض گسترده بسیاری از مصادیق حقوق بشر در سرتاسر جهان و به خطر انداختن صلح و امنیت جهانی است که این نقض غالباً از سمت دولت‌های مختلف نسبت به اتباع خود و یا دیگر ملتها و اقوام انجام می‌شود. البته بعضاً شاهد این هستیم که این نقض توسط گروهک‌های غیرنظامی که شنا سنامه‌ای برای شنا سایی و انتساب آنها به دولت خاصی وجود ندارد، انجام می‌گردد. سازمان ملل متحد نیز که زمان زیادی از تاریخ تأسیس آن می‌گذرد، آنگونه که در مقدمه منشور این سازمان آمده است، ایجاد صلح و امنیت جهانی را بنیادی‌ترین هدف خود قرار داده است. اعضای عضو این سازمان نیز متعهد به این مهم بوده و ضمانت اجرایی در اسناد از جمله منشور برای نقض صلح و امنیت بین‌المللی پیش‌بینی شده است. دولت‌ها عضوی از جامعه بین‌المللی هستند و در قبال صلح و امنیت جهانی تکلیف و تعهد دارند.

حقوق مالکیت فکری که در جهان امروز به جهت کاربرد بیش از حد آن، مرزهای جغرافیایی را شکسته و از حیث بین‌المللی اهمیت بسیار فراوانی یافته است، باعث تحولات عظیم علمی، فرهنگی، هنری، اکتشافی و اختراعی گردیده است. اما با چهره‌ای دوگانه در عرصه بین‌الملل ظاهر شده است. حقوق مالکیت فکری از جهتی که برای رشد و پیشرفت بشر بسیار حیاتی بوده و حمایت و حفاظت از خالقان و مالکان این آثار به رشد و پیشرفت آنان و به تبع یک کشور و جهان کمک می‌کند دارای اثر مثبت است و اتخاذ اقدامات قانونی جهت تنظیم و قاعده‌مند ساختن چهارچوب‌های حمایتی هم دولت‌ها را به حفاظت و حمایت از اثر و خالق یا مالکان آثار ملزم می‌سازد و هم ثالثان را از بهره‌مندی بدون مجوز و حق خالق و مالک منع می‌کند. قواعد حقوق بین‌الملل مالکیت فکری دولت‌ها را متعهد می‌کند تا به حقوق صاحبان محصولات فکری و صنعتی احترام گذارده و نقض این حقوق انحصاری توسط طرفین ثالث جلوگیری کنند. اما آنچه محل نزاع در پژوهش حاضر به شمار می‌رود؛ این است که جایگاه حقوق مالکیت فکری در نظام حقوق بین‌الملل و استقرار صلح و امنیت جهانی چیست؟ و نقش آن در ایفای تعهدات بین‌المللی در خصوص صلح و امنیت جهانی چیست؟ در حقیقت حقوق مالکیت فکری به چه میزان در تهدید یا تأمین نظم، صلح و امنیت جهانی نقش دارد و مؤثر است. در پژوهش حاضر به بررسی نقش و جایگاه حقوق مالکیت فکری در حقوق بین‌الملل عمومی با رویکرد نقش آن در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی پرداخته خواهد شد.

پیشینه پژوهش

پورهاشمی و ارغند (۱۳۹۲) در بخشی از کتاب خود تحت عنوان «حقوق بین‌الملل محیط زیست» به تعهدات حقوق بین‌الملل عمومی در خصوص محیط زیست پرداخته‌اند و مستقیمی و طارم سری (۱۳۷۵) در کتاب خود با عنوان «مسئولیت بین‌المللی دولت» به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در عرصه بین‌المللی پرداخته است. نیاورانی و جاوید (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان «حق دسترسی به داروهای اساسی در چارچوب موافقت‌المللی نامه تریپس و چالش حمایت از حق بین بشر بر سلامت» به حق سلامت در عرصه بین‌المللی با محوریت حقوق دسترسی به

دارو اشاره دارد. هم چنین مهرپور (۱۳۸۸) در مقاله خود «ساز و کارهای بین المللی و میزان بازدارندگی آنها در نقض حقوق بشر» به ضمانت اجراهای موجود در حقوق بین الملل برای نقض تعهدات بین المللی می پردازد. هر چند حول محور موضوع حاضر پژوهش هایی صورت گرفته اما در مورد همین موضوع پژوهشی در دسترس نیست. در ادبیات تحقیق تا جایی که محقق بررسی نموده و مطلع می باشد، کار مشابه انجام نگردیده است و در واقع می توان گفت در خصوص موضوع این تحقیق، هیچ تحقیقی در کشور انجام نگرفته است و از حیث بررسی نقش حقوق مالکیت فکری در نظام حقوق بین الملل عمومی و با توجه به متفاوت بودن گرایش عمومی و خصوصی این دو رشته، پژوهش دارای نوآوری می باشد.

حقوق مالکیت فکری^۱

مالکیت، مهم ترین حق عینی است و رابطه ای است بین شخص و شیء که به او حق هر گونه تصرف و انتفاع را می دهد. مالکیت حقی است مطلق، زیرا به موجب آن مالک حق دارد هر گونه تصرف در مال خود کند، مگر قانون استثناء کرده باشد و از تصرفات دیگران در آن جلوگیری کند. امروزه کلمه مالکیت برای بعضی از حقوق که مانند حقوق عینی است ولی موضوع آن شیء معین مادی نیست و فعالیت و اثر فکری انسان است هم به کار می رود؛ مثل حق تاجر نسبت به علامت تجاری. (صفائی، ۱۳۸۹: ۱۶۸) حقوق مالکیت معنوی مجموعه ای از اصول، آئین ها و قواعدی است که در هر نظام حقوقی به صورت عرفی یا قراردادی شکل گرفته است تا به وسیله آنها، آن دسته از اندیشه های انسانی که هم تجلی خارجی داشته و هم ارزش مالی دارد، ضابطه مند گردیده و بدین وسیله هم صاحب اندیشه مورد حمایت قرار گیرد و هم امکان بهره مندی جامعه از آن اندیشه فراهم شود و مصادیق آن به طور عمده سه موضوع را در بر می گیرد: کپی رایت، حق اختراع، علائم تجاری و موضوعات فرعی تر آن عبارتند از: طرح های صنعتی، الگوهای مصرفی، مشخصات جغرافیائی، اسرار تجاری و سایر اطلاعات محرمانه، رقابت غیر منصفانه، گونه های گیاهی، تراشه های نیم رسانا، پایگاه داده ها و حق اعتبار که هریک از موضوعات، شامل شبکه پیچیده ای از مفاهیم، قواعد، آئین ها و نمادهای حقوقی در سطح نظام های ملی و بین المللی می باشد. (رئیزی و آقائی، ۱۳۹۵: ۱۴) حقوق مالکیت فکری فرد یا جمع را مطمئن می سازد که محصول فکری، مورد سوء استفاده قرار نمی گیرد و در برابر تجاوزات غیرقانونی مورد حمایت واقع می شود و برای صاحبان آن دارای ارزش فراوانی است و این اشخاص تلاش می کنند که از حمایت آن هر چه بیشتر استفاده کنند. البته باید توجه کرد که فکرنو تا زمانی که ضبط نشده باشد یا به شکل خاصی آشکار نشود به عنوان مالکیت فکری، به حساب نمی آید. (نوروزی، ۱۳۹۶: ۲۰) حقوق مالکیت فکری دارای دو شاخه اصلی است که در ماهیت، قواعد و موضوعات دارای تفاوت های اساسی با یکدیگرند. شاخه اول، مالکیت صنعتی است که به نوبه خود دارای دو مقوله از حقوق یعنی حقوق راجع به ابداعات و اختراعات (به طور عمده) و علائم تمیزدهنده شامل علائم و نام های تجاری است. شاخه دوم، حقوق مالکیت ادبی و هنری است که شامل حق مؤلف و حقوق مجاور است و موضوعات مورد حمایت در این دو مقوله با اندکی تفاوت در نظام کپی رایت هم مورد حمایت هستند. (زرکلام، ۱۳۸۷: ۲۵۲)

^۱ Intellectual Property Rights.

از نظر موضوع در علم حقوق حقوق بین‌الملل، به دو شاخه اساسی حقوق عمومی و حقوق خصوصی، و بر مبنای ارتباط قاعده حقوقی با یک یا چند «دولت — کشور» به دو شاخه حقوق داخلی یا ملی و حقوق بین‌الملل تقسیم شده است. می‌توان گفت در عمل تقریباً همه حقوق‌دانان این تقسیم بنیادین را پذیرفته‌اند، برخی از آنان در چهارچوب بحث از شاخه‌های فرعی حقوق عمومی و حقوق خصوصی به تعریف و ذکر اقسام حقوق بین‌الملل پرداخته‌اند. (فرج صده، بی تا: ۵۱-۴۱) حقوق بین‌الملل عمومی نیز شاخه‌ای از حقوق بین‌الملل بوده و به معنای مجموعه قواعد و مقررات لازم‌الاجرای است که ناشی از روابط بین‌الملل، تنظیم‌کننده مناسبات میان اعضای جامعه بین‌المللی و روابط بین دولت‌ها با یکدیگر یا دولت‌ها با سازمان‌های بین‌المللی را تنظیم می‌نماید و منبع اصلی آن هم قراردادها و پیمان‌های بین دول یا عرف و عادت و رویه دادگاه‌های بین‌المللی است. (سهرابی، ۱۳۸۳: ۱۷-۱۵) حقوق بین‌الملل عمومی مفاهیم و منابعی چون حقوق بشر، حقوق دریاها، حقوق بشر دوستانی، حقوق معاهدات بین‌الملل، حقوق بین‌الملل هوایی، حقوق بین‌الملل فضایی، حقوق دیپلماتیک، حقوق کنسولی، حقوق بین‌الملل اقتصادی، حل مسالمت آمیز اختلافات بین‌المللی، مسئولیت بین‌المللی، حقوق محیط زیست و سلامت بین‌المللی را در بر می‌گیرد.

تعهدات حقوق بین‌الملل ذیل معاهدات و کنوانسیون‌ها در خصوص صلح و امنیت بین‌المللی

معاهده، کنوانسیون، عهدنامه یا پیمان، یک توافقنامه بین‌المللی است که میان سازمانهای بین‌المللی یا کشور منعقد شده و ایجاد کننده قوانین و مقررات بین‌المللی می‌باشد. (والس، ۱۳۸۲: ۲۸۰) به موجب تمامی اسناد مذکور، حقوق بین‌الملل تعهداتی را در خصوص تابعان خود، دولت‌ها و سازمان‌ها بر دوش دارد. که در ادامه به صورت کلی به آن پرداخته می‌گردد. قواعد آمره در رأس سلسله مراتب حقوق بین‌الملل قرار می‌گیرند و بعد از آنها معاهدات عام و عرفهای عام و سپس معاهدات خاص و عرفهای خاص و در نهایت اصول کلی حقوقی قرار دارند. (ضیائی بیگدلی، ۱۳۹۲: ۸۸-۸۹) معاهدات بین‌المللی نیز اسنادی هستند که بخشی از تعهدات بین‌المللی را خود جای داده‌اند. که موضوع پابندی به آن به عنوان یک امر حتمی قلمداد شده است.

(Crawford & Olleson, 2000:29) اصول زیر از جمله اصولی که در معاهدات و کنوانسیون‌ها نیز به عنوان تعهدات حقوق بین‌الملل مطرح هستند و به عنوان قواعد آمره توسط جامعه بین‌المللی پذیرفته و به رسمیت شناخته شده‌اند:

(۱) اصل وفای به عهد؛

^۲. معاهده بین‌المللی به معنی عام کلمه، نوعی توافق بین‌المللی است که بصورت کتبی بین تابعان حقوق بین‌الملل منعقد شده و مشمول حقوق مزبور نیز می‌باشد (ماده ۲ بند ۱ شق الف از کنوانسیون‌های وین ۱۹۶۹ و ۱۹۸۶). بنا بر این تعریف معاهده دارای خصوصیات زیر می‌باشد:

۱. آزادی در نحوه کتبی بودن معاهده بین‌المللی؛ ۲. بین تابعان حقوق بین‌الملل منعقد شده باشد؛ ۳. مشمول حقوق بین‌الملل باشد و ۴. دو یا چند جانبه باشد.

- (۲) اصل حسن نیت؛
- (۳) اصلی منع توسل به زور و تحریم جنگ منع تجاوز؛
- (۴) اصل حق ملت‌ها در تعیین سرنوشت خود؛
- (۵) اصل احترام به حاکمیت استقلال و تمامیت سرزمینی کشورها است؛
- (۶) اصل دفاع مشروع؛
- (۷) اصل منع دزدی دریایی؛
- (۸) اصل منع هواپیما رایی؛
- (۹) اصل منع کشتار جمعی؛
- (۱۰) اصل منع جنایت علیه بشریت؛
- (۱۱) اصل منع جنایت جنگی؛
- (۱۲) اصل منع بردگی؛
- (۱۳) اصل عدم تبعیض نژادی؛
- (۱۴) اصل منع آلودگی شدید محیط زیست، دریاها و ماورای جو؛
- (۱۵) اصل احترام به حقوق و آزادی‌های اساسی بشر؛
- (۱۶) اصل حاکمیت کشورها بر منابع طبیعی خود (ضیائی بیگدلی، ۱۳۹۲: ۱۸۰-۱۷۹)

در منشور سازمان ملل متحد می‌توان مهم‌ترین تعهدات حقوق بین‌الملل را به قرار ذیل احصاء نمود:

۱- حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و بدین منظور به عمل آوردن اقدامات دسته جمعی مؤثر برای جلوگیری و برطرف کردن تهدیدات علیه صلح و متوقف ساختن هرگونه عمل تجاوز یا سایر کارهای ناقض صلح و فراهم آوردن موجبات تعدیل و حل و فصل اختلافات بین‌المللی یا وضعیتهایی که ممکن است منجر به نقض صلح گردد با شیوه‌های مسالمت‌آمیز و برطبق اصول عدالت و حقوق بین‌الملل؛

۲- توسعه روابط دوستانه در بین ملل بر مبنای احترام به اصل تساوی حقوق و خود مختاری ملل و انجام سایر اقدامات مقتضی برای تحکیم صلح جهانی؛

۳- حصول همکاری بین‌المللی در حل مسائل بین‌المللی که دارای جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی یا بشردوستانه است و در پیشبرد و تشویق احترام به حقوق بشر و آزادیهای اساسی برای همگان بدون تمایز از حیث نژاد - جنس - زبان یا مذهب؛

۴- بودن مرکزی برای هماهنگ کردن اقداماتی که ملل جهت حصول این هدفهای مشترک معمول می‌دارند. (ماده ۱، منشور ملل متحد)

بخشی از تعهدات بین‌المللی که شامل برخی از کنوانسیون‌ها یا معاهدات می‌شود و نیز هدف اصلی منشور یعنی ایجاد نظم، صلح و امنیت جهانی را دنبال می‌کند از قرار ذیل است:

۱) کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بشر حمانه، غیرانسانی یا ترذیلی (۱۹۸۴)

این کنوانسیون که با تکیه بر ماده ۵ اعلامیه حقوق بشر و ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی - سیاسی تدوین گردید، به کاراتر ساختن تلاش‌های معمول جهت از میان برداشتن رفتارها و مجازات‌های بیرحمانه و غیر انسانی می‌پردازد. (نشریه دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹: ۳۶۷-۳۱۳)

۲) کنوانسیون جلوگیری از کشتار جمعی و مجازات آن مصوب ۹ دسامبر ۱۹۴۸

طرف‌های متعاقد با در نظر گرفتن اینکه مجمع سازمان ملل متحد به وسیله قطعنامه شماره (۱) ۸۶ مورخ ۱۱ دسامبر ۱۹۴۶ خود اعلام داشته که کشتار جمعی (ژنوسید) جنایتی است که نسبت به حقوق بین‌الملل ارتکاب می‌شود و برخلاف روح و مقصد سازمان ملل بوده و دنیای متمدن چنین عملی را محکوم می‌کند و با اذعان به اینکه در تمام دوره‌های تاریخ این عمل خسارات بسیاری به عالم انسانیت وارد ساخته‌است و با اطمینان به اینکه برای رهائی عالم انسانیت از چنین بلیه وحشتناک همکاری بین‌المللی ضرورت دارد.^۴ (مرکز مطالعات حقوق بشر، ۱۳۸۱)

۳) کنوانسیون منع توسل به زور، پیمان بریان-کلوگ یا پیمان پاریس ۱۹۲۸

پیمان پاریس در ۲۷ اوت ۱۹۲۸ به امضا رسید. نام رسمی این پیمان همگانی برای خودداری از جنگ است. این پیمان، جنگ را به عنوان وسیله حل کشمکش‌های بین‌المللی محکوم کرد و توسل به جنگ را برای نیل به مقاصد سیاسی ممنوع اعلام کرد. کنوانسیون‌های ذیل نیز همگی به منع توسل به زور و تحریم جنگ می‌پردازند. که اختصاراً به آنها اشاره می‌گردد. (ضیایی بیگدلی، ۱۳۹۲: ۵۳۸-۵۳۷)

۴) کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و بکارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آن‌ها ۱۹۹۳

^۳. Genocide.

^۴. مقدمه کنوانسیون جلوگیری از کشتار جمعی و مجازات آن مصوب ۹ دسامبر ۱۹۴۸.

هر دولت عضو این کنوانسیون متعهد می‌شود که هرگز تحت هیچ شرایطی دست به اقدامات زیر نزند:

الف - توسعه، تولید، اکتساب به هر طریق، انباشت یا نگهداری سلاحهای شیمیایی، یا انتقال مستقیم یا غیرمستقیم سلاحهای شیمیایی به دیگران؛

ب - استفاده از سلاحهای شیمیایی؛

پ - زمینه‌سازی جهت هر نوع آمادگیهای نظامی برای کاربرد سلاحهای شیمیایی؛

ت - کمک‌رسانی، تشویق یا ترغیب دیگران؛

۱- به هر صورت ممکن برای درگیر شدن در فعالیت‌هایی که به موجب این کنوانسیون برای دولتهای عضو ممنوع شده است.

۲- هر دولت عضو متعهد می‌شود که سلاحهای شیمیایی تحت تملک یا در اختیار خود، یا آنچه در هر مکانی که در قلمرو تحت صلاحیت یا کنترل وی قرار دارد را طبق مقررات این کنوانسیون نابود سازد

۳- هر دولت عضو متعهد می‌شود که کلیه سلاحهای شیمیایی رها کرده در سرزمین دولت عضو دیگر را طبق مقررات این کنوانسیون نابود سازد

۴- هر دولت عضو متعهد می‌شود که کلیه تأسیسات تولید سلاحهای شیمیایی در مالکیت یا در اختیار خود، یا آنچه در هر مکانی در قلمرو تحت صلاحیت یا کنترل وی قرار دارد را، طبق مقررات این کنوانسیون نابود سازد

۵- هر دولت عضو متعهد می‌شود که از مواد ضد اغتشاش به عنوان یک روش جنگی استفاده ننماید (ماده ۱ کنوانسیون).^۵ کنوانسیون منع گسترش سلاح‌های بیولوژیک ۱۹۷۲، معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای ۱۹۶۸، کنوانسیون منع گسترش سلاح‌های شیمیایی ۱۹۹۳ همگی به نوعی به منع تولید، استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی پرداخته است.

۵) کنوانسیون‌های مربوط به حقوق بین‌الملل محیط زیست

حقوق بین‌الملل محیط زیست: «مجموعه‌ای از قواعد است که موضوع آن پیشگیری از محیط زیست و هدف آن حفاظت از محیط زیست است.» (پورهاشمی و ارغند، ۱۳۹۲: ۲۲) که بر مبنای حفظ حقوق بشر و نظم و صلح و امنیت جهانی طرح ریزی شده است. معاهدات و کنوانسیون‌هایی برای مبارزه با آلودگی‌های نفتی، شیمیایی و هسته‌ای برای حفاظت از دریاها، جو، خشکی منعقد شده است. که در ذیل نمونه‌هایی از آن به اختصار بیان می‌گردد:

^۵. ماده ۱ کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و بکارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آن‌ها ۱۹۹۳.

کنوانسیون وین برای حفاظت از لایه ازن - وین، کنوانسیون بازل درباره کنترل انتقالات برون مرزی مواد زاید زیان بخش و دفع آنها، کنوانسیون مدیریت زیست محیطی آلاینده‌های آلی پایدار- POPS (استکهلم)، کنوانسیون آیین اعلام رضایت قبلی برای مواد شیمیایی و آفت کش‌های خطرناک خاص در تجارت بین‌المللی PIC (روتردام)، پروتکل مونترآل در مورد مواد کاهنده لایه ازن - الحاقی به کنوانسیون وین، پروتکل کنترل انتقالات برون مرزی مواد زائد خطرناک و دیگر ضایعات در دریا، پروتکل حفاظت از دریای خزر در برابر آلودگی ناشی از منابع و فعالیت‌های مستقر در خشکی.^۶

۶) حق سلامت بین‌المللی

حق سلامت که یکی از اساسی‌ترین حقوق بشر به شمار می‌رود که مفاهیم حق استاندارد کافیه از سلامت و رفاه از جمله غذا، پوشاک، مسکن، مراقبت پزشکی، دارو، درمان، خدمات اجتماعی ضروری، حق ایمنی در صورت بیکاری، بیماری، ناتوانی، پیری و سایر شرایط زندگی که خارج از کنترل می‌باشد، برخوردار شود. در خصوص این حقوق اسناد بین‌المللی مهمی وجود دارد که به برخی مهم‌ترین از عناوین آنها اشاره می‌گردد:

۱) ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) ۲) اساسنامه سازمان بهداشت جهانی (۱۹۴۶) ۳) کنوانسیون حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۹۹۶ ۴) کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹) (اسلامی تبار، ۱۳۹۵: ۱۳۱-۱۲۷) حق دسترسی به دارو، تجهیزات پزشکی، واکسن ذیل حق سلامت دسته بندی شده و یکی از حقوق بنیادینی به شمار می‌رود که در نظام بین‌المللی حقوق بشر برای تحقق حق بر بهره‌مندی از سلامت جسمی و روانی مطلوب، ضرورت دارد. میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در بند ۲ ماده ۱۲ خود در میان اقداماتی که از دولت‌های عضو می‌خواهد تا برای تحقق حق بر سلامت انجام دهند، به تعهد دول عضو جهت «پیشگیری، درمان و کنترل بیماری‌های فراگیر، بومی و حرف‌های و پیکار با این بیماری‌ها» اشاره کرده است. هرچند در ماده ۱۲ میثاق، اشاره صریحی به مسئله دسترسی به دارو نشده است، تعهد مندرج در قسمت (ج) بند ۲ ماده ۱۲، به موضوع دسترسی به دارو به عنوان ابزاری برای مبارزه با بیماری توجه کرده است، چرا که یکی از راه‌های بسیار مهمی که دولت‌های عضو می‌توانند با توسل به آن، این تعهد را اجرا کنند، تعمیم دسترسی به دارو است. از این رو، وجود دارو و دسترسی به آن، عنصری حیاتی در فرایند پیشگیری، درمان و کنترل بیماری‌ها به حساب می‌آید. (نیاورانی و جاوید، ۱۳۹۳: ۳۰-۲۸)

حقوق مالکیت فکری در اسناد بین‌المللی

معاهدات، موافقتنامه، پروتکل‌ها، کنوانسیون‌ها، میثاق‌های بین‌المللی نیز در خصوص حقوق مالکیت فکری وجود دارد و یا بخشی از آنها به حقوق مالکیت فکری اشاره نموده است. از این دسته می‌توان به موافقتنامه و پروتکل

^۶. برای پرداختن به بحث حقوق بین‌الملل محیط زیست مراجعه کنید به کتاب حقوق بین‌الملل محیط زیست نوشته دکتر سید عباس پورهاشمی و دکتر بهاره ارغند.

ثبت بین المللی علائم تجاری مادرید، توافقنامه جلوگیری از نصب نشانه‌های منع غیر واقعی یا گمراه کننده بر کالا مادرید، قطعنامه حمایت از اسامی مبدأ و ثبت بین المللی آنها لیسبون، معاهده همکاری در ثبت اختراعات، میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی، میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی اشاره نمود، که مهم ترین محتوای آن به چند تعهد کلی زیر اشاره می کند:

کنوانسیون ژنو^۷

این کنوانسیون در ۲۹ اکتبر سال ۱۹۷۱ میلادی برای حمایت از حقوق تولید کنندگان آثار صوتی و تصویری، در مقابل آن‌هایی که اجازه پیوسته برداری کپی برداری از آثارشان را ندارند، تنظیم شده است. (بزرگی، ۱۳۸۲: ۵۹)

معاهده برن^۸

با توجه به گسترش ارتباطات بین المللی، مقررات داخلی کشورها برای حمایت از حقوق مؤلفان و هنرمندان کافی نبود و توان آن را نداشت که از تجاوز به حقوق مالکیت فکری صاحبان آثار در سطح بین المللی جلوگیری کند. بنابراین می بایستی در این زمینه اقداماتی چندجانبه و در سطح بین المللی و بین دولت‌ها، به عمل آمد.

موافقت نامه تریپس^۹

موافقت نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری^{۱۰} که جز، لاینفک و اسناد لازم الاجرای سازمان تجارت جهانی است، یکی از جامع ترین و کامل ترین مقررات درباره حقوق مالکیت فکری محسوب می گردد که تاکنون در سطح بین المللی وجود داشته است.

این موافقت نامه از نظر پوشش، انواع مختلف حقوق مالکیت فکری را شامل گردیده و مقررات ماهوی نسبتاً کاملی را در راستای حمایت از آنها بیان می دارد. این موافقت نامه در سال ۱۹۹۴ مورد توافق عمومی قرار گرفت و سازمان تجارت جهانی (WTO) روند نظارتی و اجرایی آن را عهده دار است.

در موافقتنامه تریپس بند ۱ ماده ۴۵ مقرر داشته: «مقامات قضایی از این اختیار برخوردار خواهند بود که به نقض کننده یک حق مالکیت فکری، دستور دهند که به دارنده این حق، خسارت کافی^{۱۱} برای جبران زیان وارده به او در نتیجه نقض این حق توسط شخص نقض کننده... بپردازد». در بخشی از بند ۲ همین ماده هم بیان شده: «اعضا می توانند در موارد مقتضی به مقامات قضایی اجازه دهند امر به جبران منافع (فوت شده) و یا پرداخت خسارت از پیش تعیین شده نمایند...».

^۷ Geneva Convention.

^۸ Berne Agreement.

^۹ TRIPS AGREEMENT.

^{۱۰} TRIPS (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights).

^{۱۱} world trade organization.

^{۱۲} Adequate Compensation.

این تضمین و اطمینان در اسناد بین‌المللی، عامل تشویق و ترغیب به تولید محصولات فکری است و بدون این تضمین فقط کسانی از هنرمندان و پدیدآورندگان سایر آثار فرهنگی، به چنین کاری مبادرت می‌ورزند که همسو با منافع صاحبان قدرت و سرمایه حرکت کنند و از سوی دیگر وجه انفعالی این حق مخاطبان آثار ادبی و هنری را در برابر ممانعت دولت و اشخاص دیگر، از دسترسی به نتایج این فعالیت‌های خلاق حراست می‌کند و به این ترتیب تضمین‌کننده «جامعه‌ای از استفاده‌کنندگان» از آثار مشمول مالکیت معنوی است. این کارکرد برای حق مشارکت در حیات فرهنگی، موجب رونق بازار پدیدآورندگان این آثار و مشوق خلاقیت و تولید می‌گردد.

مصادیق نقض صلح و امنیت بین‌المللی توسط حقوق مالکیت فکری

یکی از مصادیق نقض صلح و امنیت توسط حقوق مالکیت فکری حق سلامت بین‌المللی است. حقوق سلامت عمومی بالاترین شاخه حقوق سلامت است، حقوق دارو و غذا به عنوان زیر مجموعه‌ای از حقوق سلامت، مورد بررسی قرار می‌گیرد. دارو نیز همچون غذا از اهمیت ویژه‌ای در حوزه سلامت عمومی برخوردار می‌باشد، البته به علت اینکه دارو برای جمعیت آسیب‌پذیر بیماران مورد مصرف دارد، باید گفت اهمیت آن مضاعف می‌باشد و خطرات احتمالی آن بیش از محصولات غذایی می‌تواند سلامت عمومی را تهدید کند. از طرفی دارو و درمان به علت طبیعت علمی و اهدافی که دارد رسالت جهانی و عمومی محسوب می‌شود زیرا تا جایی که امکان داشته باشد در جهت تسکین درد و درمان و تا جای ممکن کاهش رنج مردم به کار می‌رود. جامعه بین‌المللی در چندین سند، به حق سلامت بین‌المللی پرداخته است؛ ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر^{۱۳} به حق برخورداری از سطح معیشت کافی برای سلامت و رفاه اشاره و جنبه الزام‌آوری به آن بخشیده است. همچنین ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی^{۱۴} از حق برخورداری از بالاترین استانداردهای قابل دستیابی سلامت

^{۱۳} ماده ۲۵ - هرکس حق دارد از سطح یک زندگانی برخوردار باشد که سلامت و رفاه او و خانواده‌اش، منجمله خوراک و لباس و مسکن و رسیدگی‌های پزشکی آنان را تأمین کند. همچنین حق دارد از خدمات ضروری اجتماعی در هنگام بیکاری و بیماری و درماندگی و بیوگی و پیری یا در سایر مواردی که بنا به اوضاع و احوالی بیرون از اراده او وسایل معاش وی مختل گردد استفاده کند. مادر بودن و فرزند بودن، استفاده از کمک و مساعدت مخصوص را ایجاب می‌کند. هر کودک خواه حاصل زناشویی قانونی باشد یا غیر قانونی، از حمایت اجتماعی برابر برخوردار می‌گردد.

^{۱۴} ۱. کشورهای طرف این میثاق حق هر کس را به تمتع از بهترین حال سلامت جسمی و روحی ممکن الحصول به رسمیت می‌شناسند.

۲. تدابیری که کشورهای طرف این میثاق برای تأمین استیفای کامل این حق اتخاذ خواهند کرد شامل اقدامات لازم برای تأمین امور ذیل خواهد بود:

الف - تقلیل میزان مرده متولد شدن کودکان - مرگ و میر کودکان و رشد سالم آنان.

ب - بهبود بهداشت محیط و بهداشت صنعتی از جمیع جهات.

ج - پیشگیری و معالجه بیماری‌های همه گیر - بومی - حرفه‌ای و سایر بیماریها همچنین پیکار علیه این بیماریها.

د - ایجاد شرایط مناسب برای تأمین مراجع پزشکی و کمکهای پزشکی برای عموم در صورت ابتلاء به بیماری.

فیزیکی و روانی یاد کرده و تحقق آن را برعهده دولت‌ها گذاشته است. علاوه بر این دو سند ماده ۲۴ کنوانسیون حقوق کودک، ماده ۵ کنوانسیون منع تبعیض نژادی، مواد ۱۱ و ۱۲ کنوانسیون منع تبعیض علیه زنان در سطح جهانی و ماده ۱۱ منشور اجتماعی اروپایی، ماد ۱۶ منشور حقوق بشر و مردمان آفریقا، ماده ۱۰ پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق بشر امریکا در زمینه حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، دیگر اسناد الزام‌آور در سطح منطقه‌ای به‌شمار می‌آیند. برای روشن شدن چهارچوب کلی این حق، ضروری است به محتوای «سلامت» پرداخته شود. سازمان جهانی بهداشت سلامت را چنین تعریف می‌کند: «حالتی است که افراد در آن از رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی برخوردار باشند، زندگی مولد از نظر اقتصادی و باروری و زندگی با نشاطی داشته باشند.» با دقت بیشتر در این تعریف می‌توان دریافت که سلامتی تنها به معنی نبود بیماری نیست. درواقع حق سلامت فقط به معنای دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی و ایجاد بیمارستان و تجهیزات پزشکی نیست؛ بلکه یک حق گسترده است و لازمه رسیدن به آن نیازمند تحقق همه حق‌های بشری است. دانستیم که حق دسترسی به دارو، تجهیزات پزشکی، واکسن یکی از حقوق مهم بشریت است که بسیار قابل توجه حقوق بین الملل قرار گرفته است. این در حالی است که حقوق مالکیت معنوی نقش مهمی در بخش دارویی ایفا می‌کند. این حقوق از طریق حق پتنت (حق انحصاری ثبت اختراع) می‌تواند یک بازار انحصاری را برای دارنده این حق رقم بزند درضمن تجارت موازی نیز ممکن است با توسل به این حق انحصاری انجام شود. (اسلامی تبار، ۱۳۹۵: ۴۷۴) پتنت یا حق ثبت اختراع یک حق انحصاری است که در مقابله اختراعات و ابتکارات مفید (محصولات و فرایندها) برای یک بازه زمانی معین اعطا می‌شود. این حق قانونی به مخترع (دارنده این حق یا مالک این حق) حقوقی را می‌بخشد، که بر اساس آن می‌تواند مانع استفاده سایرین از محصول یا فرآیند ابتکاری شود. همینطور بدون اجازه صاحب این حق، ساخت، تولید، واردات، عرضه و فروش این گونه محصولات یا فرایندها نیز ممنوع می‌باشد. از طرفی دارندگان این حق قانونی باید اختراعات خود را در دسترس عموم قرار دهند تا بر دانش جمعی جامعه افزوده شود. (Tobias kiene, 2011: 26) پتنت یک اصل دوگانه را تثبیت می‌کند؛ از یک سو با تضمین کردن توانایی افراد و شرکت‌های مبتکر و قدردانی از آنها باعث تشویق و ترغیب افراد و سازمانها به امور ابتکاری و خلاقانه می‌شود و از سوی دیگر از طریق اعمال قدرت کدگذاری اطلاعات جدید مربوطه و (اغلب ناگفته) از انتشار احتمالی آنها و همینطور کاربرد واقعی آنها در دنیا جلوگیری به عمل می‌آورد. (Mariana Mazzuxato, ۲۰۰۶: ۴۱) همانطور که مشاهده می‌شود شاید حق انحصاری اختراع که یکی از حقوق مالکیت فکری است باعث ایجاد انگیزه و حمایت از مخترع شود اما همین حق تهدید جدی برای دسترسی به دارو، واکسن و اکتشافات پزشکی است، چرا که این حق به مالکان این حقوق، این حق را می‌دهد که دیگران را از فروش یا از واردات آن دارو یا واکسن جلوگیری کند و وقتی از چنین حقی استفاده نماید، یکی از ارکان حق بر سلامت که همان دسترسی به دارو، واکسن است به چالش کشیده شده و مانعی برای دسترسی به دارو و درمان می‌باشد و نتیجتاً اینکه حق سلامت که یکی از تعهدات حقوق بین الملل است با مانع رو به رو شده و حقوق بین الملل توسط حقوق مالکیت فکری نقض می‌گردد. همچنان که امروز این مسئله بسیار مبتلا به است و ابزاری برای قدرتمندی بعضی از دولتها و به خطر افتاد سلامتی ملتی دیگر است. که در نهایت صلح و امنیت بین المللی را با مخاطر رو به رو می‌کند. مثال دیگر در خصوص سلاح‌های کشتار جمعی است. سلاح‌های کشتار جمعی، سلاح‌هایی هستند که قابلیت انهدام و

زیان‌های گسترده و یا ایجاد مسمومیت در سطح وسیع را دارند. در این تعریف بر معیار قدرت تخریب تاکید شده است.^{۱۵} بر اساس معیار دیگری که به آثار مخرب آن اهداف معینی محدود نمی‌شود؛ می‌توان سلاح‌های کشتار جمعی را سلاح‌هایی تعریف کرد که ماهیتاً جز به منظور انهدام وصی به کار نمی‌روند و آثار مخرب آن چنان است که نمی‌توان به اهداف معینی محدود شود. بنابر معیاری که مقبول کمیته بین‌المللی صلیب سرخ است، تمام سلاح‌هایی در این زمره قرار می‌گیرند که بنا به ماهیت خود و نحوه استفاده از آن موجب آثار مخرب غیرقابل تفکیک می‌شوند. این آثار عموماً غیرقابل پیش‌بینی و مهارناشدنی است، به همین سبب این سلاح‌ها را سلاح‌های وحشت نیز می‌نامند. سلاح‌های اتمی، سلاح‌های بیولوژیک، سلاح‌های شیمیایی از این دسته هستند. (رنجبریان، ۱۳۷۷: ۱۵-۱۳) به موجب اسناد، کنوانسیون و معاهدات زیادی از جمله: منع گسترش، تولید، انباشت و بکارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها مصوب سال ۱۹۹۳ میلادی، کنوانسیون منع تکمیل و توسعه و تولید و ذخیره سلاح‌های باکتریولوژیک (بیولوژیک) و سمی و انهدام سلاح‌های مذکور، پروتکل مربوط به منع استعمال گازهای خفه‌کننده و سمی و یامشابه آن و وسایل باکتریولوژیک در جنگ - مورخ ۱۷ ژوئن ۱۹۲۵، پیمان بین‌المللی منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای مشتمل بر یک مقدمه و یازده ماده که در تاریخ ۱۰ تیر ماه ۱۳۴۷ برابر با اول ژوئیه ۱۹۶۸، پیمان ۱۹۶۳ راجع به منع آزمایش سلاح‌های هسته‌ای در جو و فضای ماوراء جو وزیر آب - در دیباچه پیمان مذکور، تولید، ساخت، استفاده از این سلاح‌ها به منظور استقرار و حفظ صلح و امنیت جهانی ممنوع شده است. این تعهدات بر دوش کلیه دولت‌ها و اعضای جامعه بین‌المللی بوده و از حقوق مهم بین‌المللی به شمار می‌رود. تولید این سلاح‌ها ناشی از یک حق مالکیت فکری است که از آن مالکان حقوق مالکیت فکری اینگونه آثار است. همچنان که از تشریح مطالب فوق استنباط می‌شود، در مورد حقوق مربوط به مالکیت فکری سلاح‌های کشتار جمعی و حقوق بین‌الملل تعارضی وجود دارد که جنبه‌های حمایتی حقوق مالکیت فکری باعث نقض حقوق بین‌الملل در پس تولید، ساخت یا استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی می‌گردد. مثال دیگر در خصوص حق بین‌المللی محیط زیست است که مجموعه‌ای از قواعد حقوق بین‌المللی که موضوع آن پیشگیری از آلودگی محیط زیست و هدف آن حفاظت از محیط زیست می‌باشد. همانطور که در فصول گذشته بررسی شد، کنوانسیون‌ها و معاهدات زیادی، دولت‌ها را متعهد به حفظ و منع از ایجاد آلودگی یا به خطر انداختن محیط زیست می‌کنند. اما حقوق مالکیت فکری همواره پشتیبان حمایت از اختراع، تولید و ساخت بسیاری از محصولات است که ممکن است برای محیط زیست خطرات فراوان و جبران‌ناپذیری داشته باشند. در این مصداق نیز حقوق مالکیت فکری با حقوق بین‌الملل تعارض پیدا کرده و ممکن است موجبات نقض حقوق بین‌الملل محیط زیست را فراهم کند. برای مثال تولید یا استفاده از سلاح‌های شیمیایی باعث تخریب محیط زیست و گونه‌های گیاهی و جانوری بسیاری می‌گردد که بعضاً غیرقابل جبران است.

^{۱۵}. توافقات پاریس ۱۹۵۴ راجع به پیوستن آلمان فدرال به پیمان آتلانتیک شمالی، ضمیمه شماره ۲ پروتکل سوم توافقات ناظر به کنترل تسلیحات.

حفظ صلح، نظم و امنیت بین‌المللی، توسعه روابط دوستانه در بین الملل بر مبنای احترام به اصل تساوی حقوق و خود مختاری ملل برای تحکیم صلح جهانی، برطرف کردن تهدیدات علیه صلح و متوقف ساختن هرگونه عمل تجاوز یا سایر کارهای ناقض صلح، اصلی‌ترین و بنیادی‌ترین، تعهدات و اهداف نظام حقوق بین‌الملل می‌باشد. (ماده ۲ منشور سازمان ملل متحد) بررسی‌ها نشان می‌دهد حقوق مالکیت فکری چه در کشورها چه در اسناد بین‌المللی مورد توجه و حمایت قرار گرفته است. کنوانسیون ژنو، معاهده برن، موافقتنامه تریپس، کنوانسیون پاریس، میثاق‌های بین‌المللی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، میثاق سیاسی، مدنی، سازمان جهانی وایپو از جمله اسناد است که به حمایت از حقوق مالکیت فکری در عرصه بین‌الملل می‌پردازد. سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو) به دنبال ارتقای حمایت از مالکیت فکری در سراسر جهان از طریق همکاری بین دولت‌ها و در صورت لزوم با همکاری سایر سازمان‌های بین‌المللی و ایجاد همکاری اداری بین اتحادیه‌های تأسیس شده به وسیله معاهدات تحت نظر وایپو است. همچنین کنوانسیون‌ها و معاهدات به دنبال حمایت از مالکان و خالقان آثار فکری در عرصه بین‌الملل هستند. مزایای حمایت از این حقوق باعث تشویق مالکان و خالقان اینگونه آثار است و حلقه مکمل چرخه نوآوری به حساب می‌آید و سبب شکوفایی اندیشه‌های خلاق انسانی، توسعه تحقیقات، علم و فناوری و تجارت یک کشور می‌گردد و البته اگر تولیدات آثار فکری در راستای استقرار صلح و امنیت جهانی و با این رویکرد به مصرف برسد، قاعدتاً اثرات مثبتی به دنبال دارد و می‌توان گفت که حقوق مالکیت فکری همسو و هم‌جهت با تعهدات حقوق بین‌الملل قدم برمی‌دارد. اما متأسفانه مثال‌ها و مصادیقی وجود دارد که نشان می‌دهد؛ حقوق مالکیت فکری اثرات منفی در نظام حقوق بین‌الملل گذاشته، و به کرات نظم، صلح و امنیت بین‌المللی توسط مالکان یا خالقان حقوق مالکیت فکری نقض شده و به خطر افتاده است. برای مثال پتنت یا حق ثبت اختراع، یک حق انحصاری است که در مقابل اختراعات و ابتکارات مفید برای یک بازه زمانی معین اعطا می‌گردد. این حق قانونی به خالق یا مالک اثر این حق قانونی را اعطا می‌کند که بر اساس آن سایرین حق استفاده از آن را نداشته و همین‌طور بدون اجازه مالک این حق، حق ساخت، تولید، واردات، عرضه و فروش این‌گونه محصولات را ندارند. از طرفی حق سلامت بین‌المللی و حق دسترسی به داروها، واکسن‌ها، تجهیزات پزشکی، که زیر مجموعه تعهدات بین‌الملل در راستای حفظ نظم و صلح و امنیت جهانی است، حقی بنیادین در نظام بین‌المللی حقوق بشر به شمار می‌رود. اما حق پتنت به مالکان و خالقان این آثار این حق را می‌دهد که دستاورد خود را به کشورهای دیگر ارائه ندهند یا به حدی قیمت آن را بالا ببرند که کشورها امکان استفاده از آن را نداشته باشند. بنا بر این ممکن است افراد زیادی در اثر عدم دسترسی به داروها، واکسن‌ها یا تجهیزات پزشکی در اثر اعمال این حق، سلامت خود را از دست داده و منجر به مرگ و میر در سطح بالا شود. در نتیجه، حمایت از حقوق مالکیت فکری مخترعین دارویی در کنار آثار مثبتی که از حیث پیشرفت کیفی داروها و ظهور داروهای جدید در پی دارد، می‌تواند تأثیر منفی بر حمایت جهانشمول از حقوق بشر و تعهدات حقوق بین‌الملل بر جای بگذارد. در این خصوص امکان دارد که میان تعهدات دولتها به موجب حقوق بین‌الملل بشر از یکسو و تعهدات ناشی از اسناد بین‌المللی مالکیت فکری (به ویژه موافقتنامه تریپس) از سوی دیگر، تعارض پدید آید. مثال دیگری که نقض

صلح و امنیت جهانی توسط مالکان حقوق مالکیت فکری است، تولید، ترویج، گسترش و استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی مانند سلاح‌های هسته‌ای، میکروبی، سمی و شیمیایی است. با اینکه در نظام بین‌الملل اسناد زیادی به منع تولید و گسترش اینگونه سلاح‌ها پرداخته‌اند اما قوانین مالکیت فکری از ابداعات، اختراعات و تولیدات حمایت می‌کند و از سوی دیگر ترویج و گسترش اینگونه سلاح‌ها همانطوری که در طول تاریخ و مصادیق متعدد مشاهده شده است، باعث به خطر انداختن صلح و امنیت جهانی در پی استفاده از این سلاح‌ها علیه کشورها شده است. پس نقض حقوق بین‌الملل و به خطر انداختن صلح و امنیت بین‌المللی امری مسلم در این مصداق است که حقوق بشردوستانه را به خطر انداخته و حتی در مصادیق عینی زیادی محیط زیست را نیز که حمایت از آن از تعهدات بین‌الملل به شمار می‌رود را زیر پا نهاده است.

الف) منابع فارسی

۱. اسلامی تبار، شهریار، مبانی حقوق سلامت، مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۹۵.
۲. بزرگی، وحید (۱۳۸۲)، حقوق مالکیت فکری در سازمان تجارت جهانی، مجله بررسیهای بازرگانی، شماره ۱.
۳. پورهایمی و ارغند، سیدعباس و بهاره، حقوق بین الملل محیط زیست، دادگستر، ۴۰۱۳۹۲.
۴. ربکا والاس، حقوق بین الملل، سید قاسم زمانی و مهناز بهراملو، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی، چاپ اول، ۱۳۸۲، صفحه ۲۸۰.
۵. رنجبریان، امیرحسین، حقوق بین الملل سلاح های کشتار جمعی، دادگستر، ۱۳۷۷.
۶. رنجبریان، امیرحسین، حقوق بین الملل سلاح های کشتار جمعی، دادگستر، ۱۳۷۷.
۷. رئیس، محسن و آقای، مریم (۱۳۸۵)، حقوق مالکیت معنوی در فقه امامیه و قوانین موضوعه ایران، فصلنامه پژوهشی فقه و حقوق اسلامی.
۸. زرکلام، ستار، حقوق مالکیت ادبی و هنری، سمت، ۱۳۸۷.
۹. سهرابی، محمد (۱۳۸۳)، حقوق بین الملل عمومی، گنج دانش، تهران.
۱۰. صفایی، سیدحسن (۱۳۸۹)، دوره مقدماتی حقوق مدنی، نشر میزان، تهران.
۱۱. ضیائی بیگدلی، محمدرضا، حقوق بین الملل عمومی، گنج دانش، ۱۳۹۲.
۱۲. عبدالمنعم فرج صده، اصول القانون، ج ۱، ص ۴۷ - ۵۱، بیروت: دارالنهضة العربیة.
۱۳. مستقیمی، بهرام، طارم سری، مسعود (۱۳۷۵)، مسئولیت بین المللی دولت، زیر نظر دکتر جمشید ممتاز، دانشگاه تهران، تهران.
۱۴. مهرپور، حسین (۱۳۸۸)، ساز و کارهای بین المللی و میزان بازدارندگی آنها در نقض حقوق بشر، فصلنامه بین المللی روابط خارجی، سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۸۸، ۴۲-۷.
۱۵. نیاورانی، صابر، جاوید، احسان (۱۳۹۵)، حق دسترسی به داروهای اساسی در چارچوب موافقت المللی نامه تریپس و چالش حمایت از حق بین بشر بر سلامت، مجله حقوقی بین المللی / شماره ۵۴ / بهار - تابستان ۱۳۹۵ / صفحات ۵۸-۲۹.

ب) اسناد بین المللی

۱۰. منشور ملل متحد ۱۹۴۵
۱۱. میثاق بین المللی حقوق اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶
۱۲. کنوانسیون جلوگیری از کشتار جمعی و مجازات آن مصوب ۹ دسامبر ۱۹۴۸

۱۳. کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بثر حمانه، غیرانسانی یا ترذیلی (۱۹۸۴)
۱۴. کنوانسیون منع تول به زور، پیمان بریان-کلوگ یا پیمان پاریس ۱۹۲۸
۱۵. کنوانسیون منع گسترش، تولید، انباشت و بکارگیری سلاح‌های شیمیایی وانهدام آنها ۱۹۹۳
۱۶. اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)
۱۷. اساسنامه سازمان بهداشت جهانی (۱۹۴۶)
۱۸. کنوانسیون ژنو ۱۹۷۱
۱۹. معاهده برن ۱۸۸۶
۲۰. موافقتنامه تریپس ۱۹۹۴
۲۱. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶
۲۲. کنوانسیون منع، گسترش و تولید و انباشت سلاح‌های باکتریولوژیک (بیولوژیک) و سمی و انهدام آنها ۱۹۷۲
۲۳. معاهده منع سلاح‌های هسته‌ای ۱۹۶۸
۲۴. کنوانسیون منع سلاح‌های شیمیایی ۱۹۹۳

30. Crawford, James & Simon Olleson (2000), the Exception of Nonperformance: Links between the Law of Treaties and the Law of State Responsibility, Australian Yearbook of International Law.
31. Tobias Kiene. The Legal Protection of Traditional knowledge in the Pharmaceutical Field. Die Deutsche Nationalbibliothek, 2011.41.
32. Mariana Mazzucato, Giovanni Dosi. Knowledge Accumulation and Industry Evolution: The case of Pharma-Biotech. Cambridge University Press, March 2006.P41.